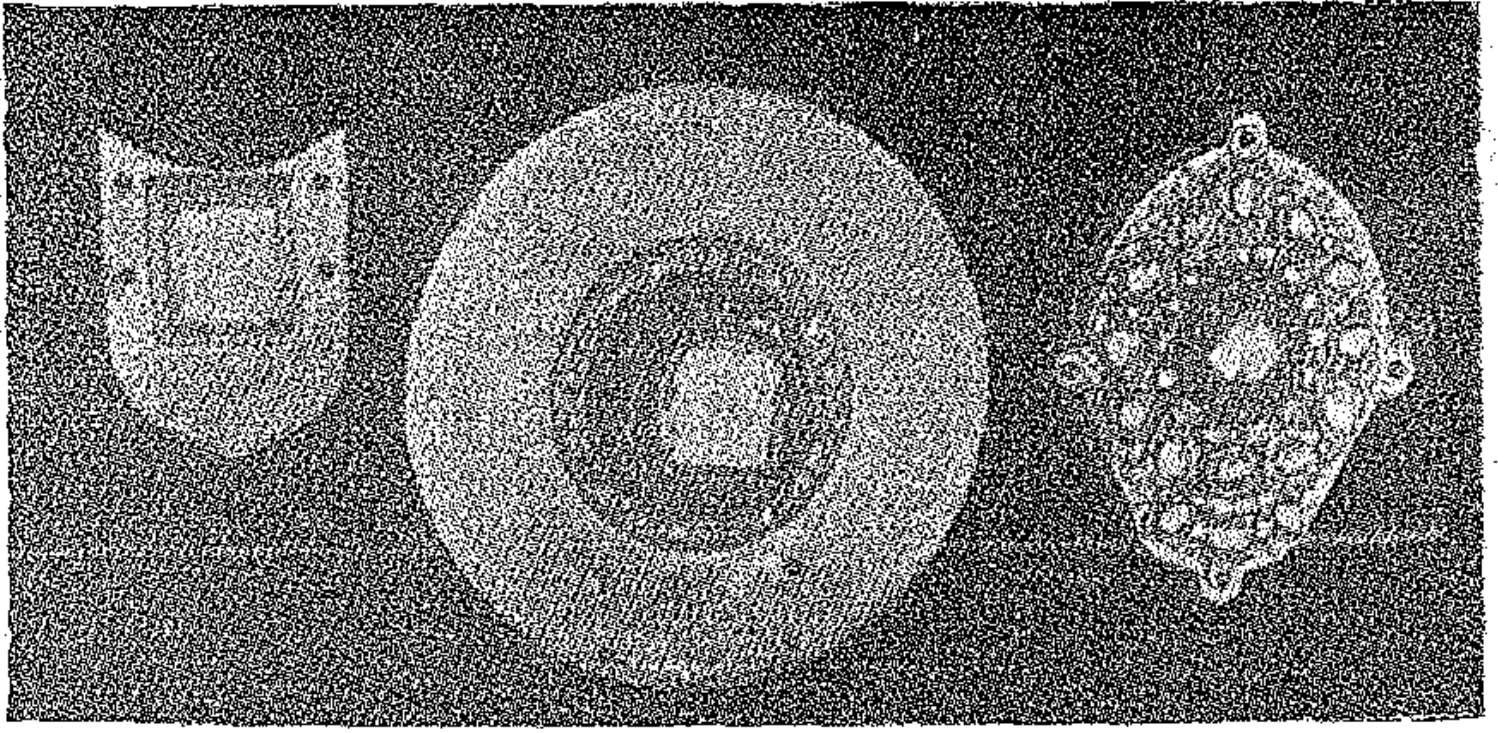

TARİH

Cilt 2 * Sayı 17
15 Aralık 1950

Dünyası

Sağda meşhur Kevkeb-i Dürri, 80 kırat ağırlığında yekpare elmaslı plâka ve gene yekpare 40 kırat ağırlığında, etrafı mücevherle işlemeli plâka (Topkapı Sarayı Müzesinde)

Osmanlı Padişahlarının Medineye Gönderdikleri Hediyeler ve Surre-i Hümayun

Osmanlı hükümdarları Medineye hazineler değerinde hediyeler göndermişlerdir. Bu yazı serisinde, ne gibi hediyelerin kimler tarafından gönderildiği, Topkapı Sarayı Arşivinde bulunan en yeni vesikalardan istifade edilerek yazılmıştır.

Yazan: KEMAL ÇİĞ

II

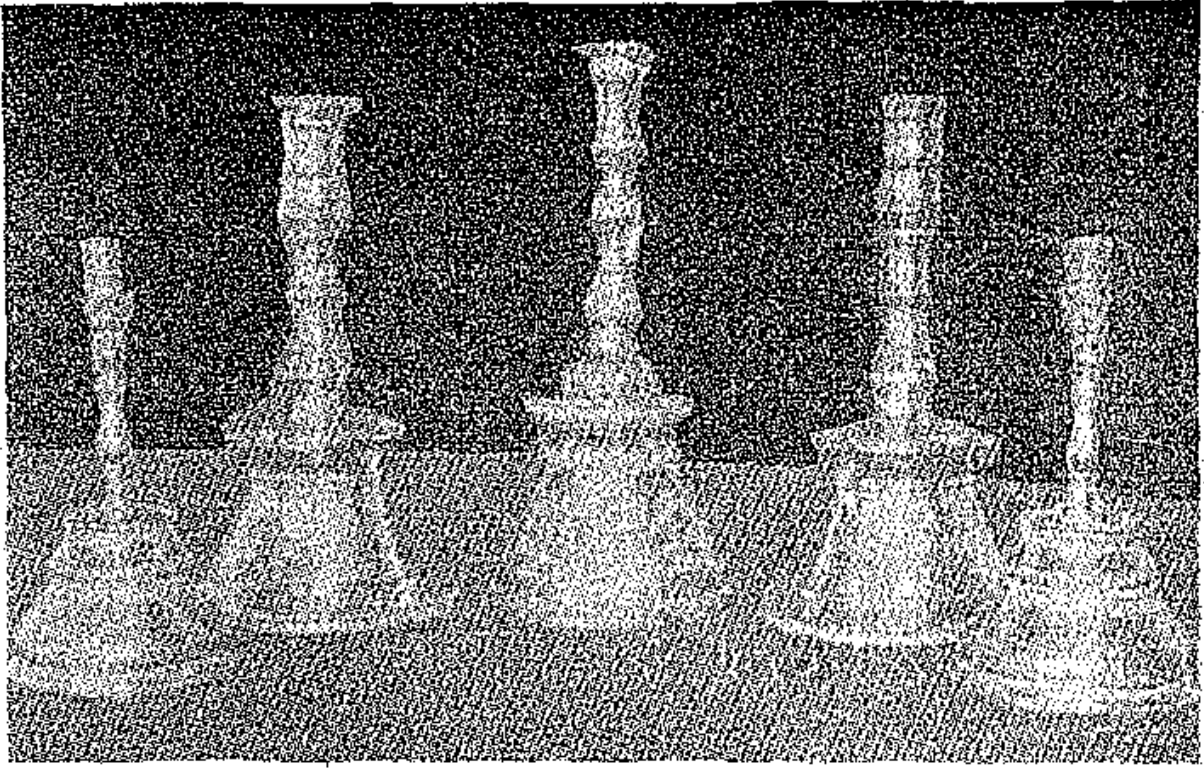
Bundan evvelki yazımızda «Surre-i Hümayun» ile birlikte Ravza-i Mutabhara'ya, tarihi değeri ve sanat kıymeti bir tarafa, maddî değeri pek yüksek olan hediyeler gönderildiğini kaydetmiştik. Bu hediyelerin birer birer vasıflarını ve kimler tarafından, ne miktar ve neler gönderildiğini incelemeye geçmeden evvel, bu mübarek merkadin tasvirini, Evliya Çelebinin cazip üslûbundan dinliyelim:

«... Ve bu mahalde rayegân kubbe-i âli içinde maslûbattan avizeler var kim, herbiri birer padişahın yadigârıdır kim, herbirinin kıymetini Huda bilir. Nice bin murrassa kanadil ve müşebbek altın toprak ve

mühr-i Süleymanlar ve surahi mücevher kanadiller ile tezyin olunmuştur kim, gören âdemler dembeste olur. Bu kubbe-i âli içre bu avizelere yer kalmayıp yetmiş seksen yere cevahir zincirleri ile kubbe-i nühtâkim bazı köşelerine gün gün avize eylemişler. Ve yine bu mahalde âdem kaddi altın sem'dânlar var kim, her biri (Rûm haracı) değer...» (1).

Böyle uzun uzadıya anlatılan kıymetli eşyaları, Sultan Üçüncü Mustafa tarafından (1173) 1759 tarihinde yaptırılan kontrol neticesi tutulan zabıt defteri ile, Birinci Cihan

(1) Evliya Çelebi Seyahatnamesi, cilt 9, sahife 237-238.

Som altından şamdanlar... (Topkapı Sarayı Müzesinde)

Harbinde Hicaz Kuvve-i Seferiyesi Kumandanı ve Medine-i Münevvere Muhafız vekili merhum Fahreddin Paşanın Medineden İstanbul'a gönderdiği eşya zabıt defterinden tesbit edebiliyoruz. Biri zamanımızdan 190 sene, diğeri de 33 sene evvel meydana gelmiş bu yazmalarda, Ravza-i Mutahharaya maddî değeri pek yüksek olan bu eşyaları hediye edenler, başta Osmanlı Padişahlarıyla şehzadeleri, kadın efendiler (padişahların karıları), vezirler, Babüssaade ve Dârüssaade ağaları, hediyelerinin cins, miktar ve vasıflarıyla beraber kaydedilmiştir. Gayri Türk İslâm milletlerden de bir kısım hediye gönderilmiştir ama, bunlar devrede kulak mesabesinde.

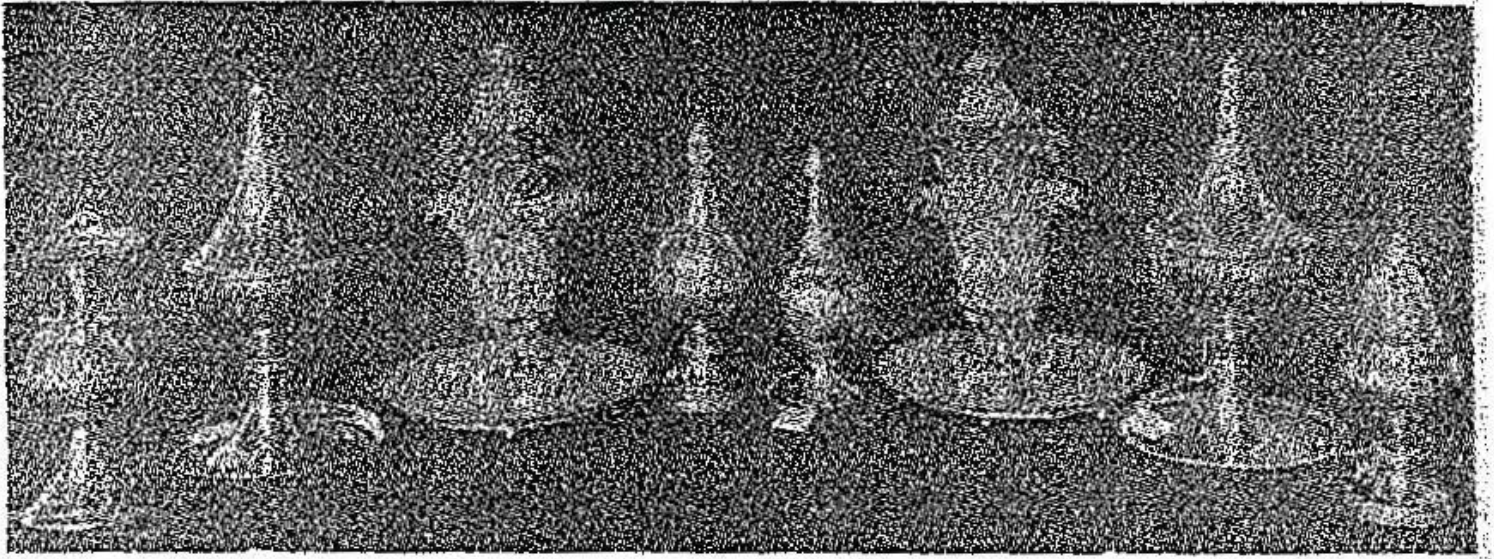
Biz evvelâ Osmanlı Padişahlarının gönderdikleri hediyeleri anlatacağız. Bunu da yaparken, kıymet itibarıyla en müstesna hediyeler olan Sultan Birinci Ahmet ile Sultan Birinci Mahmudunkilerden başlamayıp, en eskiden başlayacağız. Şimdilik bizim tesbit edebildiğimize göre «Surre» ile birlikte ayrıca hediye de gönderen ilk padişah Kanunî Sultan Süleymandır. Belki ondan evvelki padişahlar da hediye göndermiştir. Biz yaptığımız araştırmada buna dair sarîh bir kayda tesadüf edemedik. Yalnız Üçüncü Sultan Mustafanın yaptırdığı kontrol neticesi hazırlanan zabıtta kimler tarafından hediye edildiği tesbit edilmemiş daha birçok kıy-

metli eşyalar kaydedilmiştir ki, bu eşyaların bir kısmı belki de Fatih, İkinci Bayezit ve Yavuz Sultan Selim taraflarından gönderilmiş olabilir.

Kanunî Sultan Süleymanın hediyeleri:

1 — Zinciri de tamamen altın, mürassa altın, muhtelif kıymetli mücevherle üzerine güller teşkil edecek şekilde süsler yapılmış olup, kandil boğazının etrafındaki altı adet gülde yedişerden 42 adet elmas, 4 adet yakut, boğazın dibinde üç sıra halinde 54 adet zümrüt, 54 adet yakut, yine boğaz etrafında 56 adet yakut, altın zincirin kandile takıldığı çengel diplerindeki güllerde ortada büyükçe birer yakut etrafında altışardan 18 adet elmas, bunların etrafında beşerden 15 adet yakut, çengel gülleri arasında üçer büyük elmadan 9 adet elmas ve üç adet yakut, kandilin karın kısmında üç büyük gül ortasında kuruş büyüklüğünde birerden 3 adet zümrüt ve etraflarında yirmi dörderden 72 adet elmas, bu güllerin altındaki üç gülde de herbirinde üçerden 9 adet elmas, 3 adet yakut, kandilin tepesinde ve ayak kısmında birer sıra halinde 72 adet karışık zümrüt ve yakut taş oturtulmuştur. Bu kandilin zinciri de dâhil ağırlığı 1350 dirhemdir (2). Taşların mecmu adedi

(2) Bir dirhem, 3.2 grama tekabül eder.

*Altından yapılmış, üzerleri kıymetli mücevherle işlenmiş güllâbdanlar...
(Topkapı Sarayı Müzesinde)*

150 elmas, 212 yakut ve 93 zümrütten ibarettir.

2 — Üzerinde altından yapılmış 39 adet murassa paftası bulunan gümüş kemer. Her paftasına beşlik miktarı büyüklü küçüklü 39 elmas ve fındık büyüklüğünde 39 adet firuze taş oturtulmuştur. Bunun da ağırlığı 654 dirhemdir.

Bunlardan başka, cilt kapları tamamen altın olan müteaddit Kur'anı Kerim ve birçok gümüş askılar göndermiştir.

Sultan Murat III. hediyeleri:

Bu hediyeler 7 adet altın kandil ve şamdandan ibaret olup bu şamdanlardan yalnız bir tanesi 24 adet yakutla murassadır.

Sultan Mehmet III. hediyeleri:

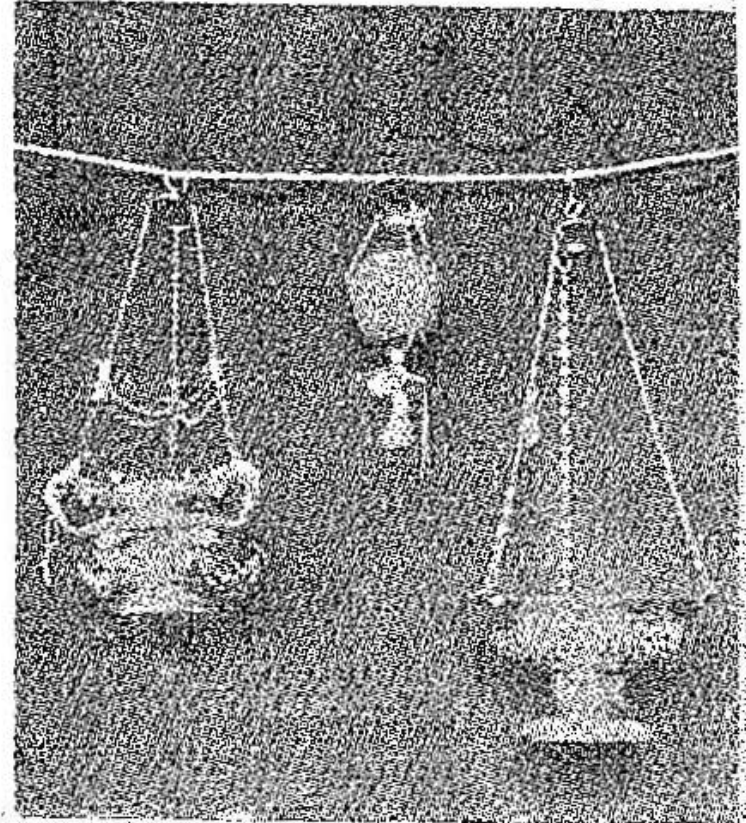
Üzerinde üç tane murassa gül halinde pafta bulunan kandil. Bu güllere ufak ve orta büyüklükte 81 adet yakut ve zümrüt oturtulmuş olup, ağırlığı 810 dirhemdir. Bundan başka, altın ve gümüşten yapılmış 4 adet kandil ve şamdan vardır.

Sultan Ahmet I. hediyeleri:

En kıymetli hediyeleri gönderenlerden biri de, henüz on dört yaşında, sünnet olmadan (1012) 1603 tarihinde tahta geçen Sultan Ahmet I. dir. Zamanında İran ve Avusturya seferleri gibi harici gailelerden başka, dâhilde de Karayazıcı, Deli Hasan, Sekban Tavil, Kalenderoğlu, Kara Sait, Canbolatoğlu gibi mütemadiyen türeyen, eskiya beliyeleriyle uğraşmak zorunda kalan Birinci Ahmet, bütün bu gailelere rağmen dine ve bilhassa Hazreti Peygambere karşı duyduğu derin merbutiyet dolayısıyla Ravza-i

Mutahharaya en kıymetli hediyeleri göndermiştir. Hattâ başına taktığı sorguca «Kadem-i Şerif» resmini yaptırmış, şair olması dolayısıyla de:

*Nola tacım gibi başımda götürsem daim
Kademi resmi durur Hazret-i Şah-ı Resülün
Gül-i gülzar-ı Nübüvvet o kadem sahibidir
Bahtiyâ durma yüzün sür kademine o gülün*
Kıtasını yazmıştır. Hazreti Peygambere

Altından yapılmış, üzerleri kıymetli mücevherlerle işlenmiş askılar... (Topkapı Sarayı Müzesinde)

rin mübarek ayağının resmini tacı gibi daima başında taşımaya arzulayan ve o mübarek ayağa durmadan yüz sürmeyi isteyen Sultan Ahmet I. in hediyeleri, hiç şüphesizdir ki, hem seleflerinden, hem de haleflerinden üstün olacaktır. Şimdi bu hediyeleri anlatalım:

1 — Üst kısmı mihrap şeklinde küçük bir altın levhanın ortasına yerleştirilmiş yekpare dört köşeli «Kevkeb-i dürrî» tesmiye edilen elmas. Bu, dünyanın meşhur elmasları arasında zikredilen kıymetli taşın yerleştirildiği altın levhanın üst kısmında «Şefaât yâ Resulûllah şefaât Sultan Ahmed bin Muhammed Han» yazılmıştır.

2 — Daire şeklinde altın bir levhanın ortasına oturtulmuş tahminen 80 kîrat ağırlığında yekpare elmas. Bu elmasın etrafı daha ufak elmaslarla nısf kubbe şeklinde müzeyyen olup, üst kısmında «Destur yâ Resulûllahi veş-şefaât-el-uzma sende yâ Resulûllah», alt kısmında «Şefaât yâ Resulûllah Ahmed kulun 1022» yazı ve tarihi vardır.

3 — Pilâtiden madalyon şeklinde bir levhanın üzerine merbut ikinci bir levhanın ortasına oturtulmuş yekpare badem şeklinde 40 kîrat ağırlığında bir elmas ve onun etrafına da, nohuttan ufarak 14 adet yakut, yahutların etrafına nohut büyüklüğünde 14 adet elmas ve onun etrafına 15 adet fındık büyüklüğünde muhtelif şekillerle elmaslarla müzeyyen, murassa plâka.

4 — Altı köşeli ve üzeri kubbe resminde elmas ve yakutla müzeyyen, kubbesinin tepesinde büyükçe tek Felemenk elmas taşı ve altın zincirli, köşeleri ikişer sıra elmaslı ve altı tane orta büyüklükte inci ayaklı zümrüt askı.

5 — Hazreti Peygamberin daima kabirlerinin baş tarafı hizasında bulunan ve ayakları altın kaplama bir sehpaaya asılı olan altın buhurdanlık. Sehpanın top başında olan şemselerin taşları 105 adet firuze, 106 adet lâ'l ve yakut, sehpa ayaklarının herbirinin başında 17 şer taneden 51 adet lâ'l ve firuze ile müzeyyendir. Altın buhurdanlığın ağırlığı 1340 dirhem, sehpa ile beraber 1850 dirhemdir.

6 — Bir adet orta büyüklükte altın şamdan. Ağırlığı 1230 dirhem.

7 — Altın tepsi. Ağırlığı 940 dirhem.

8 — Gümüş tepsi. Ağırlığı 3600 dirhemdir.

Kemal ÇİĞ